

רקע – האמנה לזכויות הילד/ה

בעשרים בנובמבר 1959, הכריז האו"ם על הצהרת זכויות הילדים. שלושים שנה לאחר מכן, בעשרים בנובמבר 1989, אימץ האו"ם את האמנה בדבר זכויות הילדים, ורוב מדינות העולם חתמו עליה. האמנה היא הסכם מרצון המשקף קונצנזוס רחב בדבר המינימום הדרוש לילדים בכל מקום בעולם. מדינת ישראל אשררה את האמנה בשנת 1991. האשרור מקים את מחויבות המדינה לקיום הוראות האמנה, ובכללה התאמת חוקי המדינה להוראותיה.

הזכויות באמנה מתחלקות לשלוש קטגוריות מרכזיות:

זכויות הגנה (Protection) – זכותו של הילד לשמירת סודיות, להגנה מפני אלימות והתעללות, להגנה על פרטיות וכד'.

זכויות הענקה (Provision) – זכותו של הילד להתפתחות, לחינוך, לשוויון, לבריאות וכד'.

זכות השתתפות (Participation) – זכותו של הילד לחופש ביטוי, להליך הוגן, לחופש התאגדות, למידע וכד'.

זכויות הילדים, כפי שהן מנוסחות באמנה, מתייחסות הן לזכויותיו האישיים של הילד הן לזכויותיו כמשתתף לקבוצה – למוצא, לתרבות ולשפה מסוימות. לצד שמירה על זכויות הילדים והנוער, עלינו לחנך אותם לאחריות על עצמם ולמילוי חובותיהם במסגרות מסוימות.

לילדים ולתלמידים מגיעות זכויות נוספות על אלו של המבוגרים, כמו למשל זכות לחינוך או זכות שלא לעבוד. לזכויות נוספות אלו יש אופי הגנתי, ותכליתן לספק תנאים לצמיחתו של הילד לבוגר עצמאי המסוגל להשתמש בזכויותיו ולהגן עליהן ואף לתרום לאחרים.

השנה, ישראל מציינת שלושים שנה לאשרור אמנת זכויות הילדים ושמונים שנה למותו של יאנוש קורצ'אק – שרבים רואים בו אבי זכויות הילדים. קורצ'אק האמין שילדים יש זכויות ושהמבוגרים חייבים לאפשר את מימושו. לדוגמה: לילד יש זכות לכבוד. על המבוגרים לאפשר מימוש זכות זו: לאפשר לילד השתתפות בדיונים הנוגעים לו ישירות; לחוות יחס מתחשב כלפי בעיותיו; לבטא את רעיונותיו; לארגן את חייו; להשתמש במעלותיו ולהסתיר את מגרעותיו; למחות; לטעות וללמוד מטעויות; זמן לפנאי ולמשחק ועוד. לדידו של קורצ'אק, החינוך הוא הבסיס אשר ממנו הצעיר יוכל להתפתח: לבטא את כישורו, לפתח את כישוריו, להתמקצע ולגרום לכך שחייו יהיו משמעותיים לו עצמו, לקהילה שבה הוא חי ולחברה כולה. "או שחיי המבוגרים בשולי חייהם של הילדים או חיי הילדים בשולי חייהם של המבוגרים. מתי יגיע רגע האמת, כאשר חיי המבוגרים וחיי הילדים יהפכו לטקסט שווה ערך?" (יאנוש קורצ'אק, **כתבים ב': פרוזה חינוכית**, ירושלים: יד ושם, האגודה ע"ש יאנוש קורצ'אק בישראל, בית לוחמי הגטאות, 1996, ע"מ 191).

קורצ'אק הדגיש שכלי ההערכה של הילד ודרכי ראייתו את העולם שונים מזה של מבוגר וכי יש לכבד את אי ידיעתו של הילד ואת עמלו למען הדעת, לכבד את כישלונותיו ואת דמעותיו, לכבד את הרכוש הצנוע שאסף – את צעצועיו, את כלי העבודה שלו ואת כל הדברים הממלאים את עולמו.

קידום זכויות הילדים והנוער, מימושו ויישומן הם חלק בלתי נפרד מההליך החינוכי ולפיכך הם מתפקידי הצוות החינוכי. על המורים לחנך לאחריות אישית וחברתית, ללמד את התלמידים את זכויותיהם, ללמד אותם לעמוד על זכויותיהם ולממש אותן בדרך מיטבית וראויה, בשמירה על כבוד הפרט ועל כבוד הזולת.